

*J*IHOČESKÝ *H*EROLD

Občasník o historii a pomocných vědách historických

Šimon Lomnický z Budče

ZÁŘÍ 2001

Pro vysvětlení současným čtenářům časopisu Jihočeský Herold. Toto bylo první číslo časopisu, který začala jako „občasník“ vydávat v září 2001 českobudějovická pobočka České genealogické a heraldické společnosti. Na vydání tohoto prvního čísla „JH“ se obsahově podíleli tři lidé (Ing. Daněk, p.Jindrlová, p.Milec), časopis byl vydán v počtu 35 ks., ale vzhledem k zájmu o jeho dotisk, byl náklad zvýšen na cca 50 ks. Také důvod, proč jsme začali vlastní periodickou tiskovinu vydávat byl vlastně jednoduchý – jeho vydávání bylo reakcí členů českobudějovické pobočky na stále se prohlubující nedostatky oficiálního časopisu ČGHS - „GH listů“. Při pravidelných schůzkách jsme mimo jiné probírali i připomínky, které měli členové ke GH listům, k tomu, co se členům na tomto časopise líbí, ale i nelíbí – členové si hlavně stěžovali na pozdní dodávky časopisů na svou adresu a také vytýkali časopisu jazyk, jakým byly psány jednotlivé články – možná až přílišnou odbornost časopisu na úkor jeho zajímavosti – řadoví členové společnosti tedy vytýkali redakční radě a předsedovi společnosti odklon od členské základny z důvodu snahy přiblížit se akademickým vrstvám. A právě z tohoto důvodu jsme si mezi sebou řekli, proč nezkusit vydávat časopis o pomocných vědách historických pomocí příspěvků našich členů, studentů Jihočeské univerzity, ale i všech ostatních členů ČGHS, kteří o spolupráci projeví zájem. Dokonce jsem v příspěvku, který byl otištěn právě v GH listech členské základně důvody vydávání „občasníku“ vysvětlil a nabídl spolupráci redakční radě s tím, že by Jihočeský Herold“ mohl vycházet jako příloha GH listů. Reakcí na tento článek a skutečnost vydávání „občasníku“ bylo osočování v GH listech a na následujících dvou valných hromadách a nařknutí z úst předsedy ČGHS, že vystavujeme společnost možnému trestnímu postihu. Po uveřejnění těchto lží z úst pana předsedy jsem požadoval otištění odpovědi v GH listech – bez úspěchu. Reakcí na tuto situaci a na aroganci pana předsedy Podholy bylo to, že jsme se rozhodli pobočku ČGHS v Českých Budějovicích zrušit – stalo se 12.září 2003. Členové se rozhodli činnost provozovat pod hlavičkou jiné organizace. Od září 2003 tak byla založena samostatná Sekce heraldiky a genealogie při Klubu přátel Českých Budějovic. A co se stalo s otištěním odpovědi v GH listech? Po více jak roce hádání se a dopisování se Správním výborem v GH listech tato odpověď nebyla otištěna. Pan předseda totiž rozhodl, že není důvod mou odpověď otiskovat – počínal si tak v rozporu s tiskovým zákonem. Od roku 2003 jsem se stal vydavatelem časopisu „Jihočeský Herold“, který se tak stal regulérním periodikem.

Obsah prvního čísla Jihočeského Herolda

Autor	Název článku	strana
	Obsah	2
Ing. Milan Daněk	Úvodník	3
Zdena Jindrlová	Zcela subjektivní pohled na „Putování po Brdech“	4
Ing. Milan Daněk	Můj děd Vilém Hnilička aneb zapomenutý českobudějovický loutkář	7
Ing. Milan Daněk	Historie a funkce heraldiky	14
Miroslav Milec	Jihočeský básník Šimon Lomnický z Budče	19
Š. Lomnický z Budče	O zkáze země České	21
Ing. Milan Daněk	Znak a prapor obce – symboly samostatnosti	23
Ing. Milan Daněk	Znaky obcí Řimov a Svatý Jan nad Malší	26
Ferdinand Menčík	České pověsti erbovní, Světozor 1888	27
Ing. Milan Daněk	Galerie českých šlechtických rodů – rozrod Buziců	30
	Plán přednášek ČGHSP pobočky České Budějovice	32

Do rukou se Vám dostává první číslo zpravodaje, nebo jak je na první straně uvedeno „občasník“, který bude vydávat naše pobočka ČGHSP v Českých Budějovicích. Zatím, až do doby, než se naše pobočka postupně stabilizuje a rozeběhne její pravidelná činnost, bude tento „občasník“ vycházet, jak již z názvu vyplývá nepravidelně, pravděpodobně na počátku roku a v polovině roku. V každém čísle bude otištěn plán přednášek na následující období.

V tomto prvním čísle, vzhledem k tomu, že naše pobočka je zatím velice mladá jsme využili materiálů, které jste mohli vyslechnout v první polovině roku na pravidelných měsíčních přednáškách. Hlavně proto, že ne každý z členů pobočky se mohl zúčastnit všech přednášek, ale i z toho důvodu, že při svých bádáních v archivech se s některým z přednášených témat budete setkávat, a potom budete mít možnost nahlédnout do této skromné publikace a říci si, o tomhle jsme přece slyšeli mluvit. Protože jsme se všichni počátkem roku učili s p. Milecem číst, jako jeden z prvních materiálů, který je zde otištěn je stránka s abecedou. Navíc ne každý si zapamatuje všechny detaily z uvedených přednášek a proto si je na stránkách našeho časopisu bude moci oživit. Obrat „na stranách našeho časopisu“ jsem použil záměrně. Doufám, že to bude skutečně časopis nás všech a proto o tom, co si v něm v budoucnosti přečteme budeme rozhodovat skutečně všichni. Tím bych chtěl vyzvat všechny členy naší pobočky, aby se přihlásili s nápady, co v časopise všechno uveřejňovat, případně aby přišli se svou troškou do našeho společného „mlýna“. Vzhledem k tomu, že pobočka nemá vlastní finanční prostředky, budou všechny příspěvky otiskovány bez nároku na honorář. První takovou vlašťovkou je i zpracování článku o společném předprázdninovém výletu, který trefně a vtipně popsala paní Zdena Jindrlová, již také děkujeme za svolení k jejímu otištění. Zároveň se na stránkách tohoto časopisu budete setkávat i s přehledem zajímavé literatury, kterou bude možno si v knihkupectvích zakoupit, případně i s jejich recenzí z pera některého z našich členů. Chceme se snažit o to, aby časopis byl pro všechny členy naší pobočky přitažlivý a aby představoval všechny bohaté strany historie. Proto se na stránkách setkáte nejen s genealogií, rodopisem, heraldikou, sfragistikou, kastelologií a dalšími pomocnými vědami historickými, ale i s články o výstavách, nebo s popisem našich společných výletů. Doplnit bychom chtěli text i kresbami z pera našich členů, případně fotografiemi, které na těchto cestách nafotíme. Zároveň se na stránkách setkáte se abecedou pomocných věd historických. V každém čísle bude zkrátka něco nového. Doufejme, že tento náš časopis, jehož první číslo právě čtete bude vždy očekáván s napětím, co nového se zase na jeho stránkách objeví. Přeji Vám proto příjemnou zábavu při jeho pročítání.

Ing. Milan Daněk

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:
Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice

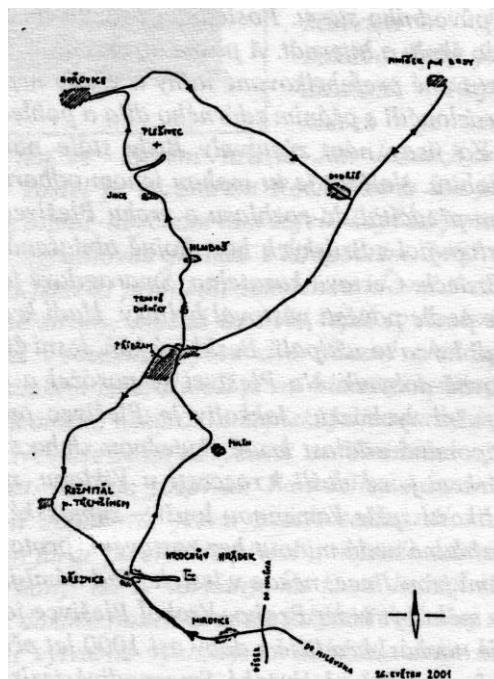
Odjezd byl stanoven na 26. května 2001 na 6.30 hodin. Sešli jsme se tedy na Mariánském náměstí a krátce po půl sedmé vyjeli. Autobus byl plný, ale účastníky zájezdu nebyli samozřejmě jenom členové naší pobočky ČGHSP. Ta má v současné době devatenáct členů, ale této expedice se nás zúčastnilo jenom devět: Milan Daněk s dítětem, Jannová Marie, Jann Vladimír, Křížová Zdeňka se dvěma dětmi, Kříž Bohumír, Vondrášková Eva s dítětem, Rouhová Martina se dvěma dětmi, Jindrlová Zdeňka, Jindrle František a Miroslav Milec, který byl zároveň vedoucím zájezdu. Kdosi poznamenal, že nás posbíral po celých „Budějčích“, počínaje Klubem českých turistů přes Historickou společnost Jihočeského muzea a konče studenty a některými „bezprizorními“. Obdobnou výpravu za inventarizací památek pořádá každoročně, takže už má i dvorního šoféra, pana Ivana (příjmení nám neprozradil).

Svěží, takřka letní ráno slibovalo hezký den. Tuto vyhlídku potvrdila i rosa, kterou jsme se brouzdali vysokou trávou a kopřivami k první pamětihodnosti. To brouzdání nestálo vlastně ani za řeč, protože jsme zaparkovali jenom pár desítek metrů od Hrochova Hrádku. Student Červenka nám krátce přednesl Historii této, dnes již zřícené tvrze. Viděli jsme to, co z této tvrze dnes zbývá, tři kamenné stěny, krakorec v prvním patře, patrně součást někdejšího krbu a kapsy na uložení stropních trámů. Kdyby již v roce 1875 existoval Památkový úřad, tak by se jistě tvrz nebourala, ale dráha by se jí vyhnula obloukem. Z protější zalesněné stráně vyčnívala část kaple Dobrá Voda z roku 1642. Bývala součástí nevelkého ženského kláštera. V 19. století tu byly malé lázně.

Cestou k Hluboši, ještě než se objevily příbramské haldy hlušiny, minuly jsme několikery boží muka. Asi troje byly velice pěkné, pravděpodobně nedávno opravené. Zahlédli jsme známé poutní místo Svatou horu.

Její obrázek býval snad v každé modlitební knížce. Projeli jsme Příbramí a pak jsme v takové docela maličké vesničce, v Trhových Dušinkách, docela maličko zabloudili. Už to vypadalo, že vjedeme někomu do zahrádky. Generální štáb se poradil a včas jsme vycouvali.

Nalevo od směru naší jízdy bylo jádro brdských hor, bohužel nepřístupné. Snad už od dob Rakousko-Uherska je tam vojenský újezd. Mimo té armáda je tam řada opuštěných tvrzí, hrádků a zřícenin, například hrad Valdek. Pan Milec se pokoušel získat povolení ke vstupu, ale neúspěšně. Snad pro osazenstvo jednoho osobního auta by to šlo, ale celý autobus bylo silné kafe. Student Červenka věděl, že Hlubošský zámek je v soukromých rukách. Prošli jsme tedy trochu nesměle branou. Hned na první budově byla pamětní deska s nápisem: ZDE BYLO V ROCE 1920 PRVNÍ LETNÍ SÍDLO PRESIDENTA Č.S.R. T.G.MASARYKA 15.VI.1930. pokračovali jsme dále do starého parku. Před vchodem do zámku se nás ujala usměvavá mladá paní a sdělila nám, že sice zahajují návštěvnickou sezonu až ten den odpoledne, ale když je nás tolik, tak nás zve dál, i když možná ještě někde uvidíme manžela s vrtáčkou při posledních úpravách. Vstoupili jsme do hudebního sálu. Ozdobné obložení

Trasa cesty po Brdech

dveří doplňuje příjemná kombinace žluté a růžové nové malby. Sál s dobrou akustikou je skutečně využíván k hudebním produkcím. Klavír a židle pro posluchače byly na svých místech. Sousední místnost je zařízena jako lovecký salonek. Paroží, rytiny s loveckou tematikou, také oválné zrcadlo s velkoryse vyřezávaným rámem, světle zelená malba, několik kusů historického nábytku s tmavočerveným čalouněním. Z druhé strany přiléhá k hudebnímu sálu jídelna. Dnes jsou na jejích stěnách umístěny panely s popisem historie zámku, různé dokumenty a staré fotografie. Další místností je tzv. Masarykův pokoj. Jeho pobyt na zámku je asi považován za nejvýznamnější událost. Bohužel zde byl jen krátce. Zámek se téměř nedal vytápnout, prezident se nachladil a odjel. Hledal se pak jiný objekt k jeho letním pobytům a našly se Lány. Poslední místností přístupnou návštěvníkům je pokoj Charloty Masarykové. Pak už jsme jenom zaplatili vstupné ve zcela moderně zařízené, či spíše nedozařízené klubovně, kde se odpoledne bude konat raut. Zámek dnes znovu patří rodině Kolaříků, kteří ho v roce 1926 koupili. Naše průvodkyně se přivdala do jejich rodiny. Pomalu dávají všechno do původního stavu. Posledním uživatelem zámku bylo Zemědělské odborné učiliště, které tu mělo školu a internát. A pěkně ho zrychlovalo! Ocelové dveřní zárubně, zasypaná kašna, za ní postavené prefabrikované dílny a všude nepořádek, jak dokládaly fotografie. S Hluboší jsme se rozloučili s přáním zdárného díla a pohledem na jezírko.

Za jízdy nám zůstávaly Brdy stále nalevo, ale už jsme byli v oblasti Jinců, nalezišti trilobitů. Nalézat je tu mohou jenom odborníci, jinak tu nesmí nikdo ani ťuknout. Pan Milec nám předčítal do rozhlasu o vrchu Plešivec, který byl naší další zastávkou. „Osamělá hora vystupující z Brdských hor, hojně obdařená legendami a také největší prehistorické hradiště v Brdech. Čertova kazatelna, Smaragdové jezírko, Viklan, Krkavčí skály, Fabiánova zahrada, kde podle pověsti pěstoval bylinky. Hadí královna žila ve sluji. Mládenec jí ukradl korunku a hadi ho za to uštípali. Bezhlavý kůň, lesní žínky. Roku 1848 loupežnická banda loupila v okolí hlavně dobytek. Na Plešivci se porážel a prodával překupníkům. Vydali jsme se na malou okružní vycházku. Jakkoliv je Plešivec opředen legendami, tak pomníček rudoarmějce tu připomíná událost krutě skutečnou. Jeho smrt 25. dubna 1945. po cestě vysypané drobným štěrkem jsme došli k rozcestí u Viklanu, na Plešivecké sedlo, ke kamennému moři, které je velikostí spíše kamennou louží – šumavské parametry rozhodně nemá. Čertova kazatelna se rozhodně nedá minout bez zastavení, protože je tu krásný rozhled do širého kraje. Vlevo pod námi jsou Jince, někde v lesích před námi již zmiňovaný Valdek a vpravo, trochu „za rohem“ by měla být vidět Praha. Vrchol Plešivce je ve výšce 654 m n.m. na rozloze asi 46 hektarů se zde nachází hradiště z doby asi 1000 let před naším letopočtem. K dokončení procházky nám zbývalo ještě plešivecké Smaragdové jezírko s výrazně zelenou vodou a také viklan. Skoro pozoruhodnější než viklan byla spousta kamenných mužíků v jeho blízkosti. Docela to připomínalo hrbitov. Odbornice z našich řad zkonstatovala, že tu není žádná zvláštní květena a to už jsme byly zpátky v autobuse. Znaveným chodcům se tam podávala káva. Na parkovišti nás vystřídal autobus z Domažlic a v něm babky v krojích. Ty už se moc nevidí.

Jedeme dál. Napravo vidíme hrad Točník a je nám divné, že zároveň nevidíme i Žebrák. Než jsme to prodiskutovali, byli jsme v Hořovicích a zastavili u zámku. Pozornost upoutala štuková výzdoba nad okny a litinové zábradlí na balkoně nad vstupem. Ostatně Hořovice byly proslulé železářskou a také cvočářskou výrobou. Prohlídku zámku jsme neměli v plánu, takže jsme jenom okouněli okolo kočáru v příjezdu. Podařilo se nám dvakrát rozkvílet jeho bezpečnostní zařízení, protože jsme se nakláněli přes šňůru, za kterou se nesmí. Pak jsme šli hledat lesopark s umělou zříceninou, ale bohužel ani domorodci nevěděli, kde by mohl být. Nakoukli jsme do barokního kostela, dívali se jak se k zemi snáší parašutisti a nakonec se vrátili k zámku. Prošli jsme parkem ke sluneční bráně. Je to dost neobvyklá kombinace materiálů. Zdivo, kov, dřevo, kámen, plech. Sluneční brána ukončila návštěvu Hořovic.

Dále jedeme přes Tihavu, Lochovice, Radouš, Bezdědice, Hostonice. Za Dobříší jsme odbočili na dálnici a do Mníšku pod Brdy zbývalo 10 kilometrů. V novém, barokním zámku

v Mníšku pod Brdy je dnes archiv, ale zdálo se nám, že větší část objektu je neobývaná. Hlavní budova má novou střechu z bobrovek, ale jinak je celkový dojem dost žalostný. Dlažba vjezdu do zámku je vytrhaná, betonové sloupky, které lemují vjezd se rozpadají, půlka jich chybí, fasáda opadává a všechno je krátce řečeno zpuštělé.

Rožmitál pod Třemšínem

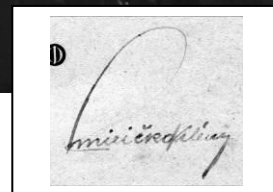
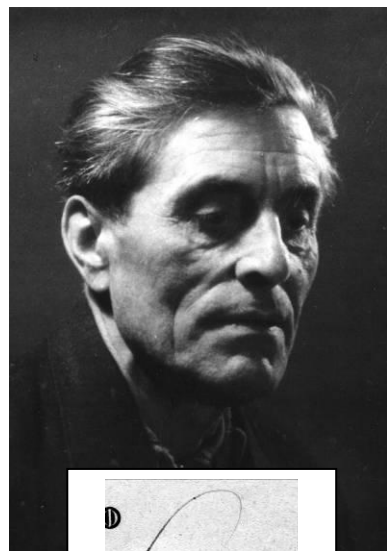
Obracíme k domovu. Z dálnice vidíme komín s čapím hnízdem i čápem. Návštěvu Obořiště i Vysoké u Příbramě jsme z časových důvodů vynechali, takže zastavujeme až v Rožmitále pod Třemšínem. Muzeum Jana Jakuba Ryby je už Zavřené. Naproti muzeu je kostel,

o kterém jsme si původně mylně mysleli, že je to ten, ve kterém hrával Jan Jakub Ryba. Pán na lavičce nás vyvedl z omylu. Ten pravý kostel je ve Starém Rožmitále a ten je za rybníkem. Šli jsme se podívat na zámek a zkusíme loudit, abychom tam zajeli, když už jsme tak blízko. Zámek má zrestaurovanou psaníčkovou sgrafitovou fasádu s letopočtem 1485, ale jinak vypadá, jakoby na opravy došly peníze. Tož jsme si prohlédli zamčenou hlavní bránu a pokoušeli se podívat na zámek ještě z nějaké jiné strany. Možná by bylo lepší to nezkoušet, protože zpuštělé nádvoří potěšení neskýtá. Hned v sousedství jsou dvě líbezné chaloupky, kaštanová alej a rybníček. Před Rožmitálským zámkem jsme slyšeli první hudební vystoupení studenta Jakuba Komrsky. Stál pod mohutným stromem, několikrát zapískl jednoduchý trylek a z koruny mu odpověděl kosák stejným trylkem. Nemůže se mi nevybavit sv. František a jeho kázání ptáčkům. Možná, že než jim začal kázat, tak jim zazpíval. Pan Milec nám udělal radost a jeli jsme do Starého Rožmitálu. Paní Jelínková, jedna z těch zcela náhodných spolecestujících nelenila a zazvonila na faře. Pan farář po chvílce přišel a nejenže odemknul kostel, ale dovolil panu Komrskovi hrát na varhany, na ty varhany, na které hrával i Jan Jakub Ryba. Nedovedu si představit, že někdo se dokáže naučit hrát na jakýkoliv nástroj sám, a na varhany už vůbec ne. Student dějepisu a výtvarné výchovy to dokázal. Jako každý varhaník, který zasedne k neznámému nástroji, začal pan Komrsky vlastní improvizací. Pak zařadil zcela příhodně mariánskou píseň Tisíckrát pozdravujem Tebe. Je konec května, za pár dní skončí májové pobožnosti. Nakonec hrál Toccata a Fugu d-moll Johanna Sebastiana Bacha. Moc jsme litovali, že ji nemohl dohrát, ale čas kvapil. Ještě jsme krátce postáli před hrobem Jana Jakuba Ryby a pak ujížděli do Březnice. Před Březnickým zámkem jsme zastavili, když vyzváněla z věže šestá večerní. Slunce se klonilo k západu, takže zámek ozařovaly poslední paprsky zapadajícího slunce do zlatova a kýčovitost završoval odlesk bílé psaníčkové fasády na hladině rybníčku. Zámecký park je udržovaný. Je zde také pamětní deska Ludvíka Kuby. Malou chvíli jsme zašli také na náměstí do barokního kostela z let 1642-1650, který patřil vyznavačům sv. Ignáce z Loyoly. Mimochodem, je to krásný příklad stavby s opěráky uvnitř. Mezi nimi je věnec kaplí.

Nikdy se nemá říkat hop, dokud se nepřeskočí. Pan šofér nám sliboval, že do osmi jsme pěkně v Budějovicích, proto jsme uháněli domů a najednou bum, plesk, plesk. Utrhl se kus protektoru a museli hodně zvolnit, ale domů jsme se přesto v pořádku dostali.

Jako malý chlapec jsem si doma hrál s několika loutkami, které jsme měli uloženy v komoře. Po několika letech, když jsem povyrosl a začal se intenzivněji zajímat o svět kolem sebe, ptal jsem se svých rodičů na to, jak se tyto loutky vyrábějí a také na to, odkud vlastně jsou. A tehdy mne moje maminka překvapila tím, že znala prakticky celý postup výroby těchto loutek a také jsem se tehdy dozvěděl, že tyto loutky vlastně vyráběl Vilém Hnilička, můj dědeček z matčiny strany s vydatnou pomocí celé rodiny. Vzhledem k tomu, že se mi toto vyprávění velice líbilo, litoval jsem, že dědeček zemřel dříve, než jsem se já narodil. Později jsem se od své matky a také od své babičky, strýce a tety dozvěděl další zajímavé informace, například o tom, že dědeček, ještě jako správce parku „Háječek“ spolu s několika dalšími loutkáři hrávali loutkové divadlo, které bylo tehdy v Českých Budějovicích velice oblíbené. Tuto informaci jsem si ověřil v pozdějších letech při rozhovorech se svými staršími spolupracovníky, kteří tuto dobu zažili ještě jako děti a uvedená představení v „Háječku“ navštěvovali. Bohužel nám, kromě snad pouze těch několika hlaviček, zčásti vyřezávaných ze dřeva a zčásti hliněných a několika dochovaných fotografií po našem dědovi nic nezbylo. Snad jen někdo, kdo si tenkrát koupil loutkové divadlo pro své děti má doklad o umu a díle tohoto „zapomenutého loutkaře“.

Proto jsem s velkým zájmem prolistoval nově vydanou „Encyklopedii Českých Budějovic“ a s určitou nadějí jsem se zastavil u hesla loutkářství. Musím říci, že jsem byl zklamán tím, že jsem zde nenalezl ani zmínku o loutkovém divadle v parku „Háječek“, a ani jméno svého dědečka. Dokonce mohu říct, že jsem byl velice zklamán, protože jsem se o této činnosti, která byla v našem městě velice rozšířena v této knize dozvěděl málo, vlastně téměř nic. Vzhledem k tomu, že jsem toto cítil tak trochu jako křivdu nejenom vůči svému předkovi, ale i vůči všem ostatním loutkářům, kteří zde působili, rozhodl jsem se vyhledat s pomocí své matky Dagmar Daňkové svého strýce, Vladimíra Hniličky a tety Zdeňky Marečkové co nejvíce informací a touto formou seznámit současné obyvatele města České Budějovice s jedním z loutkářů a zároveň i rodáků, na které se v této knize, ale nejenom v ní zapomnělo.

Fotografie z výcviku v Chebu, V.Hnilička stojící ve třetí řadě zdola třetí zprava

Fotografie rodiny Hniličků z roku 1917

Vilém Hnilička se narodil 25.5.1896 v Českých Budějovicích v dělnické rodině. Jeho otec byl strojníkem a topičem, matka pracovala jako dělnice v tabákové továrně. Měl celkem 5 sourozenců, 3 bratry a 2 sestry. Po skončení školních povinností v roce 1910 pracoval u pokrývačů, potom v hřebelcárně a nakonec ve šroubárně. Vzhledem k tomu, že byl nejstarším z dětí a jeho otec pracoval jako strojník a topič prakticky celý den, nezbyvalo nic jiného, než aby se o své sourozence také staral. V roce 1912 nastoupil do České sirkárny do učení v oboru strojního zámečnictví. Tam setrval až do roku 1915, kdy ve svých 18ti letech narukoval do rakouské armády.

Po prodělání výcviku v Chebu byl poslán na ruskou frontu do oblasti Tarnopole a v roce 1918 se zúčastnil okupace Ukrajiny rakouskou armádou. V červnu 1918 dostal dovolenou, ze které se nevrátil, stal se dezertérem, ale po několika měsících byl chycen, a „pod bajonety Maďarů transportován 13.října 1918 do Itálie do prostoru Udine“. Zúčastnil se vzbouření svého pluku a jeho tažení zpět do vlasti, kde se zúčastnil osvobozování pohraničí – Kaplicka a Prachaticka. Poté prodělal poddůstojnickou školu a jako svobodník byl zařazen k 110.pluku. Po jeho rozpuštění byl přidělen ke štábu 12 pěší divize v Trnavě a v prosinci 1920 byl demobilizován v hodnosti četaře. Po demobilizaci byl zaměstnán ve vojenské zásobárně jako kancelářský pomocník a později jako dělník ve vojenských skladištích v Českých Budějovicích. Po propuštění a několika měsících nezaměstnanosti byl nedlouho dělníkem v sirkárně SOLO v Českých Budějovicích, odkud byl také propuštěn vzhledem k tomu, že se stal mluvčím dělníků této továrny, rozhodl se postavit na vlastní nohy a roku 1925 se stal majitelem živnostenského listu pro svobodné živnosti s oprávněním vyrábět dřevěné hračky a divadelní loutky. V lednu následujícího roku, přesně 21.1.1926 se oženil s Růženou, rozenou Kovářovou a ještě koncem tohoto roku se poprvé stal otcem. Narodila se mu dcera, kterou pojmenovali Zdeňka. V tomto období provozoval svou živnost nejdříve v dílně v bývalé sirkárně na Linecké ulici, a později v Trhových Svinech, kde měl svou dílnu „Na valše“. Hračky, které tam vyráběl byly prodávány v širokém okolí hlavně při pořádaných trzích, jarmarcích a poutích. Již v tomto období začal vyřezávat ze dřeva loutky, ale zatím pouze v malém měřítku. Tato první dědečkova firma vzhledem k celkové hospodářské situaci skončila v roce 1929 krachem, proto v zimě roku 1929, kdy rodina byla již zcela bez prostředků v období, kdy napadlo téměř dva metry sněhu sbalil všechn svůj majetek na sánky a vydal se spolu se svou manželkou a dcerou pěšky do Českých Budějovic. O této strastiplné cestě jsem se dozvěděl od své tety, která si na ni velice dobře pamatuje.

V.Hnilička s loutkou se členy „Komité pro výstavbu hudebního pavilonu“

V průběhu roku 1929 získal zaměstnání jako dozorce sadu „Háječek“, kde také s celou rodinou bydlel, nejdříve v domku o jedné místnosti a později v suterénu budovy hvězdárny. V době, kdy pracoval v Háječku se mu narodily další dvě děti. V roce 1931 syn Vladimír a v roce 1932 dcera Dagmar. V tomto období kromě prací vyplývajících z povinností správce parku prováděl také mimo jiné i propagaci hvězdárny. Podle vyprávění mé tety, která byla nejstarším ze tří dětí, při zajímavých úkazech na obloze chodili do prostoru dnešního Senovážného náměstí a Lannovy třídy u kina JAS s přenosným dalekohledem, který byl určen na takovouto propagaci mezi občany města. Takto mohli občané města vidět např. Měsíc, Jupiter, další planety, případně některou z komet. Vesmír byl pravděpodobně dalším ze zájmů mého dědy, protože si nechal pořídit optiku ke zhotovení svého dalekohledu, k jehož sestavení již ale bohužel nedošlo. Kromě toho v Háječku pro zpestření dětem postavil dle svého návrhu zábavný mlýn před umělým jezírkem (toto jezírko je v současné době v prostorách letního kina). Na fotografii mlýna, která se dochovala je na zadní straně tento text: „Mlýnek v sadě, kde jsem dozorcem. Strojní zařízení uvnitř pohání vodní kolo. Okénka se otvírají a figurky v nich (mlynář a mlynářka) střídavě vykukují, v dolejší části přecházejí tři figurky nesoucí pytle, na zvoničce zvoneček občas zazvoní, z komína chvillemi vykukne čert. Za mlýnkem jest rybníček, stavidlo, vlevo vodní kolo 90 cm v průměru s vantroky. Můj návrh i práce“.

Bohužel tato fotografie je jediným dokladem, že tato miniaturní, ale velice zajímavá stavba v sadu Háječek stála a bavila malé i velké návštěvníky. V pozdější době, pravděpodobně někdy koncem 40 let, tedy počátkem války byl pravděpodobně zničen. Kromě toho byla v „Háječku“ pro obveselení dětí také taková miniaturní zoologická zahrada, která kromě různých známějších druhů zvířat jako byly srnky, mývalové, bažanti a různých druhů ryb obsahovala i několik opic, které byly hlavním zdrojem obveselení malých i velkých návštěvníků tohoto parku. Na existenci této malé zoologické zahrady se již ve vzpomínkách starších občanů našeho města pomalu zapomíná. Pouze na několika starých

V. Hnilička se svou dcerou Zdeňkou a synem Vladimírem u „Mlýna“ v parku Háječek

Mlýn v parku Háječek

fotografiích je ještě možno vidět, že tato atrakce v „Háječku“ existovala. Mimo tyto atrakce byla v „Háječku“, přibližně v místě, kde nyní stojí budova Mrazíren, postavena tzv. „Kopeckého chata“, ve které se hrálo pravidelně loutkové divadlo pro děti. Dokladem toho jsou fotografie této budovy, loutek, opony a plakátu, který zval k návštěvě tohoto divadla. Dokonce se podařilo dochovat i fotografii divadelního souboru loutkového divadla v „Háječku“ z roku 1933, jejímiž členy byli i má babička, Růžena Hniličková, p. Louženský a p. Vršitý, kteří na této fotografii nejsou. Zároveň se ale na této fotografii objevuje člen tohoto souboru, který byl v roce 1933 studentem vysoké školy, ale na jehož jméno si strýc ani teta již nevzpomínají. V tomto zaměstnání setrval až do roku 1938. V době kolem roku 1936 uvažoval mimo jiné také o tom, že si pořídí maringotku a bude s loutkovým divadlem objíždět republiku,

tak jako Matěj Kopecký, který byl pravděpodobně jeho velkým vzorem. Dokonce si k tomuto účelu vyrobil i velké, ze dřeva vyřezávané loutky a dokonce i kompletní kulisy. Vše bylo v několika velkých bednách. Nakonec se tento jeho záměr neuskutečnil a v pozdější době celé toto loutkové divadlo prodal nově vzniklému loutkovému souboru v RČB.

V tomto období také několikrát do roka dochází do domácnosti pana Hájíčka, českobudějovického podnikatele, kterému na zakázku vyrobil loutkové divadlo, a kde spolu s Hájíkovými přáteli hraje loutkové divadlo.

Plakát zvoucí na loutkové představení

Fotografie loutkového souboru „Hájček“ z roku 1933. Zleva p.Veselka, V.Hnilička, p.Veselková, p.Neubauer, p. ??? a děti

Již v době svého působení v „Hájčku“ spolu s několika dalšími občany Českých Budějovic, mezi kterými byl i spisovatel Donát Šajner, a se svazem mladých založil divadelní kolektiv L 8, který ač nebyl Okresní policejní správou povolen sehrál několik představení v bývalém Obecním domě v Mladém. Ale v tomto případě se nejednalo o divadlo loutkové, ale o divadlo hrané.

Po ztrátě zaměstnání v Hájčku krátce pracuje ve firmě J.Pravda – výroba hraček jako dílovedoucí. Tato firma sídlila ve mlýně v Kolodějích nad Lužnicí a vyráběly se zde hlavně hračky – motýly a kárky. Na základě přímůvky koncem roku 1939 dostal příležitost pracovat v továrně Hardthmuth jako dělník u pilek.

„Kopeckého chata“ v parku Hájček, dějiště loutkových představení

Loutky, se kterými se hrálo v divadle „Hájček“

V roce 1941 se stává opět z nouze živnostníkem. Sídlo své firmy a zároveň i dílnu má v pronajatých prostorách v Rosenauerově ulici u nákladového nádraží za sklady firmy Ferus.

Ve firmě zaměstnával kromě sebe a svých rodinných příslušníků i několik dalších lidí, kteří by jinak byli totálně nasazeni v říši. Zpočátku firma vyráběla dřevěné hračky, motýly a kočárky, po kterých byla v té době velká poptávka. Později, vzhledem k tehdejší vypjaté situaci dostává od říšských úřadů příkaz vyrábět buď dřevěné rukojeti k ručním granátům, nebo rámečky k obrázkům pro německé vojáky. Pochopitelně si vybral možnost výroby rámečků, které potom vyráběl prakticky až do konce války. Přesněji do 25.března 1945, kdy byla jeho dílna při bombardování českobudějovického nádraží úplně zničena.

V průběhu roku 1945 se stává členem pléna MNV České Budějovice a po volbách v roce 1946 byl jmenován členem rady MNV v Českých Budějovicích, kde měl na starost živnostenský referát. V roce 1948 byl jako člen MNV pověřen kromě živnostenského referátu ještě vedením referátu komise národní správy a referátu průmyslového.

V roce 1946 byl dědovi a jeho rodině přidělen domek po Němcích v Nové ulici, kde vybudoval nové sídlo své firmy a kde spolu se svou sestrou, manželkou a dětmi obnovil výrobu hraček a loutek. Sem přestěhoval všechny zbylé stroje a nástroje. Tento domek stojí do dnešního dne v sousedství školní zahrady. Jedná se o nízký, přízemní domek se zahradou, u kterého stojí mohutný starý kaštan. Již v průběhu války se zabýval myšlenkou na zdokonalení své výroby a specializaci hlavně na výrobu loutek a loutkových divadel jako celků. Tuto myšlenku uskutečnil a od roku 1947 vyráběl již pouze loutky a loutková divadla. Loutky „marionety“ byly vyráběny ze dřeva, drátů a hmoty, jejímž autorem byl děda. Podle vzpomínek tety a strýce mu jenom správné složení této hmoty zabralo několik měsíců zkoušek, než byl spokojen. Základem této hmoty byla plavená křída spolu s pilinami, kaseinem, boraxem a vodním sklem. Poměr těchto jednotlivých složek je dnes již neznámý. Proto si musel nechat ve specializované firmě udělat dvoudílné kovové formy na části těchto loutek. Hlavičky, ruce a nohy loutek byly nejprve vymodelovány z hlíny a podle těchto vzorů byly zhotoveny kovové formy určené k lisování těchto částí loutek. Po ručním smíchání jednotlivých složek hmoty byla tato hmota dána do forem, ve kterých byly jednotlivé části loutek lisovány. Po vylisování byly výlisky sušeny a „pečeny“ a následně byly očištěny nátlisky.

Tyto polotovary byly potom malovány celou rodinou, hlavičky měla na starost nejstarší dcera Zdeňka, která jim dávala barevnou podobu. O výrobu dřevěných částí loutek (tělčka a horní části nohou, stejně jako o ohýbání jednotlivých drátů se staral dědeček spolu se svým synem Vladimírem. Všechny tyto části byly potom dráty spojovány s ostatními částmi loutek. Celá loutka potom byla oděna do kostýmů, které šila manželka Růžena a dědova sestra Marie Leimerová.

Hlavičky loutek, které firma Vilém Hnilička – výroba hraček vyráběla v letech 1946 - 1949

Dráty a lanka, kterými se loutka ovládala byla po obléknutí přichycena k rukám a nohám loutek a k vahadlu. Z tohoto období nám po dědovi zbylo několik hlaviček loutek, jednak vylisovaných z uvedené hmoty a také několik hlaviček ze dřeva, které ukazují, že byl i velice zručným řezbářem (dokladem toho je také fotografie loutek, které byly vyrobeny na zakázku pro loutkové divadlo v Gmündu, a podle vyprávění příležitostně vyráběl loutky také pro loutkovou scénu v hotelu Grand a nakonec snad i loutky pro Malé divadlo, kde později pracoval). Ale to jsem trochu odbočil.

Tyto vyrobené loutky byly následně doplněny jevištěm s malovanými kulisami a prodávány jako celek, a to jednak v prodejně pana Vodrážky v dnešní ulici Kněžské v domě „U vola“ a potom hlavně v prodejnách v Praze, kam byla podstatná část této výroby posílána. V Praze

měl dobrý kontakt s divadlem Spejbla a Hurvínka, konkrétně s panem Skupou, ale jestli i pro toto divadlo vyráběl loutky se mi zatím nepodařilo zjistit. Také každoročně navštěvoval loutkářské festivaly v Chrudimi, kde snad dojednával své obchody. Dopisoval si s mnoha loutkáři z celé republiky. V pozdějším období, vzhledem k vytíženosti na MNV na výrobu již pouze dohlížel a to až do roku 1949, kdy z důvodu značné zaneprázdněnosti prací na živnostenském referátu MNV, ale také z důvodů politických svou živnost odhlásil.

Loutky vyrobené pro divadlo ve Gmündu

*p.Janda ředitel školy
v Gmündu s loutkovým
divadlem*

Dále pokračuje v práci na MNV a potom v SKP (Sdružený komunální podnik), o jehož založení se velkou měrou také zasloužil. V tomto Komunálním podniku pracoval jako vedoucí sektoru pohostinství. V této funkci jej zastihla žaloba a vyšetřování, které mu dávalo za vinu to, že málo hlídal v restauracích hosty, a ti tam kradli jídelní příbory, a některá další vymyšlená obvinění. Na základě tohoto monstrprocesu ztratil zaměstnání, ale po podání odvolání nezbylo úřadům nic jiného, než se omluvit a dědeček následně získal zaměstnání znovu v SKP jako vedoucí výroby hraček v Suchém Vrbném. Po zrušení této výroby nastoupil dne 1.2.1954 do zaměstnání v Krajské loutkové scéně dr.Jindřicha Veselého v Českých Budějovicích (pozdějším Malém divadle), kde pracoval jako řezbář, technik při údržbě a opravě loutek a jako výrobce dekorací. Vrátil se tak vlastně ke svému celoživotnímu koníčku, k loutkářské práci. V tomto období zde působil jako umělecký ředitel Josef Becker a jako výtvarník českobudějovický malíř Albín Novotný. Pana Beckera si já osobně pamatuji ze svého dětství, kdy z nás dětí ve školní družině v České ulici dal dohromady loutkoherecký soubor, se kterým jsme navštěvovali tzv. „Olympiády mladých loutkářů a divadelníků“, které se konaly ve dvou městech – Týně nad Vltavou a Trhových Svinech. Tenkrát jsem ale ještě nevěděl, že se velice dobře znal s mým dědečkem. Z období, kdy můj dědeček pracoval v Malém divadle je také několik posledních fotografií, které jsou zde uvedeny. Počátkem 60tých let těžce onemocněl, dokonce byl i operován, ale nemoc již byla v pokročilém stadiu. V Malém divadle pracoval až do své smrti, dne 5.dubna roku 1957.

Formy, ze kterých byly lisovány loutky byly jeho synem Vladimírem darovány Domu dětí a mládeže v Lipenské ulici a jeho velice objemná loutkářská knihovna, obsahující mimo jiné i vázané hry Matěje Kopeckého a mnoho desítek sešitových loutkových her byla předána do Krajské loutkové scény, která tehdy sídlila v Jeronýmově ulici v budově proti dnešnímu OD PRIOR (budova bývalého kina OKO).

Toto jsou osudy člověka, otce, loutkáře, který byl vždy oporou své rodině a který se dokázal i po tom nejhorším pádu vždy vzchopit a pokračovat ve své práci. Zapsal se do historie našeho města stopou nesmazatelnou, zapsal se hlavně do srdcí svých blízkých a nejenom jich, a i když po něm nezbylo mnoho hmotných statků, snad jen několik starých fotografií a pár loutek, které vytvořil svými rukama, v našich vzpomínkách na něj nikdy nezapomeneme.

Začněme citátem z knihy Vojtěcha Krále z Dobré Vody – Heraldika – Souhrn pravidel znakových : „Heraldika jest nauka obsahující souhrn základních pravidel a zvyklostí, dle nichž znaky býti tvořeny mají a učící, kterak je popisovati a určovati. Heraldika je současně vědou i uměním, jež nerozdílně jsou spojeny a závisly“.

Heraldika je pomocnou vědou historickou, stejně jako sfragistika, vexilologie, numismatika, kastelologie, případně i některé další obory vědní. Heraldika obsahuje souhrn základních pravidel. Učí znaky popisovat, určovat a kreslit. Heraldika ale není jen naukou o znacích (jejich vzniku, tvorbě, vývoji a užívání), ale zabývá se vším, co se znaky souvisí, tedy i prapory, řády, odznaky a všemi ostatními symboly. Dále je třeba zdůraznit, že heraldika je nejenom vědním oborem ale také tak trochu uměním, vzhledem k tomu, že k tvorbě a malování znaků je nezbytně zapotřebí určitého vypěstovaného výtvarného citu a v neposlední řadě také obratné ruky.

Heraldiku lze rozdělit na celkem pět základních směrů podle toho čím se zabývá:

- 1. městská neboli komunální**
- 2. církevní**
- 3. osobní**
- 4. cechovní**
- 5. rodová**

Nejobsáhlejší částí heraldiky jsou znaky rodové a osobní. S těmi se ve formě vlastnické značky setkáváme na různých stavbách jako například na hradech, zámcích, tvrzích či městských palácích, ale také na různých předmětech denní potřeby, kterými jsou například různé druhy nábytku, na dveřích, podlahách, jídelních přístroích, talířích, hrnečcích, a případně i na šatech. Dále se znaky objevují i na starých ale i nově malovaných obrazech, hlavně portrétech určitých osobností, na sochách, které nechal zhotovit vlastním nákladem, na dopisních papírech, mincích, rodokmenech, knižních značkách (tzv. exlibris), ale také na starých náhrobních deskách, kde vyznačují pochovanou osobu. Dále se erby objevovali také na dřívějších zbraních, osobní zbroji, koňských postrojích i mnohde jinde..

Tyto erby jsou ve své podstatě dědičná znamení, která byla umístována na štítech a zbroji středověkých bojovníků (rytířů). České slovo „erb“ je vlastně původu německého (erbe) a znamená ve staročeštině zděděný statek, dědic, ale také předeek. Zvyk malovat různá znamení na válečný štít je mnohem starší než heraldika sama. Různé znaky se používali již v dávnověku ve starověkém Řecku a potom i v římských legiích, ale i v ranném středověku, kdy se dochoval čaloun z doby obsazení Anglie Normany, na kterém je vyobrazena bitva u Hastingsu (1066), na kterém jsou vidět na štítech a praporech některých normanských, ale i anglosaských bojovníků různá znamení. Tyto štíty se znameními však byly užívány jako osobní a bylo na vůli jejich majitele, zda jej nezamění třeba i několikrát za život. Toto období je proto nazýváno obdobím „předheraldickým“.

Teprve potřeba rozlišování bojovníků jednotlivých válečných stran v rozvinutém středověku, kdy byly bojovníci oděni do brnění, a tudíž bylo velice těžké rozeznat jednotlivé válečníky u nichž vzrůstalo nebezpečí, že se navzájem pozabíjejí bojovníci spřátelených stran, si vynutila vznik heraldiky jako oboru s přesně stanovenými pravidly. Základním takovým pravidlem bylo i to, že jednotlivé znaky se pro jednotlivce staly dědičnými z otce na syna. Počátky heraldiky lze vysledovat prakticky přibližně do 12.století, tedy do období tzv. „křížáckých výprav“. V první křížové výpravě se znaky ještě používaly velice sporadicky, hlavně u vyšší šlechty, ale již začátkem 12.století, pravděpodobně na základě poznatků z první křížové výpravy se osobní dědičné štíty velice rychle šířili po celé jižní a západní Evropě (Itálie, Španělsko, Francie, Německo). V té době bylo ctí každého rytíře, že mohl nosit znak svého předka, který osvobozoval posvátná místa křesťanů. Tito bojovníci proto nosily svůj

znak co nejokázaleji na svém železném štítu, na prsou, na své pláštěnce, proporci na svém kopí, ale i na čabrace svého válečného koně. Nejdříve se dědičné erby objevily u vyšší šlechty, ale již v poslední čtvrtině 12.století a začátkem 13.století se objevují i u šlechty nižší.

Züricher Wappenrolle

Znaky M.de Parisiensis (1-6)
Anglická sb. znaková (7-12)

Grünberg Wappenbuch

Počátky některých šlechtických rodů v českých zemích lze poměrně snadno vysledovat až do 12.století. Z tohoto období také pochází některé z nejstarších erbovních znamení. Čechové a Moravané se účastnili nejenom křížových výprav do „Svaté země“, ale i výbojů například Fridricha I. proti městu Milánu (1158). A z tohoto období pocházejí dle erbovních pověstí, které byly zaznamenány v „Dalimilově kronice“. Například v tomto období údajně získaly znak rody Pětipeských z Chýš (modrý vlnitý pruh na stříbrném poli) a Hodějovských z Hodějova (zlatý kapr na modrém poli) za to, že jako první objevili brod přes řeku Addu, pánové z Choustníka (zlatý žebřík v modrém poli) za to, že jako první zlezl městské hradby, nebo pánové z Pardubic (stříbrná polovice koně v červeném poli) a Malovic (zlatá polovice koně v modrém poli), jejichž předkovi údajně při návratu z vpádu do města byl narychlo spuštěnou železnou mříží přetát kuň. Nejstarším skutečně doloženým panským znakem je znak Vítka z Prčic, zakladatele rodu Vítkovců na jihu Čech, z pečeti datované rokem 1220. Brzy po něm se objevují i další doložené znaky, a to pánů z Hradce, z Lichtenburka, z Oseka a ze Šternberka. Jak je na těchto pověstech vidět, získávali šlechtici erbovní znamení odměnou za mimořádnou statečnost ve válkách, na rytířských turnajích, nebo dokonce v boji s divokými zvířaty (ze Šelmberka, z Pernštejna), avšak nechyběly ani případy, kdy erb dostaly za věrné služby méně bojovného rázu i dvořané císařů, králů a knížat. Původ mnoha erbovních znamení, která ve 12. a 13.století příslušníci české a moravské šlechty přijaly, zůstává bez ohledu na zmíněné erbovní pověsti zahalen rouškou tajemství vzhledem k tomu, že tyto pověsti vznikaly až po dlouhé době a to hlavně z těch důvodů, aby těmto znakům a rodům dodaly punc vznešenosti a starobylosti.

Pětipesť z Chýš

z Pardubic

z Choustníka

Hodějovští z Hodějova

V mírových dobách byly mezi šlechtou velice oblíbené rytířské turnaje. Tyto turnaje byly v míru přípravou na možnou válku, ale i sportem. Bojovalo se podle přesně stanovených

pravidel, která respektovala ideály rytířských ctností - odvahu, statečnost a milosrdnost k slabším. Jednalo se o klání jedinců, případně skupin proti sobě. Do našich zemí přišly turnaje z Německa a konaly se podle vzorů španělských a francouzských turnajů. V mírových dobách byly tyto turnaje jedinými událostmi, kde se mohl rytíř vyznamenat. Zvláště důležité a nejpočetněji zastoupené turnaje se pořádali při slavnostních příležitostech, například při korunovacích nebo královských svatbách. Takové události byly pokládány za svátek a prostý lid měl volno, aby se mohl oslav zúčastnit.

Důvody pro ustálení a dědičnost znaků byly však i jiné. Šlechtic v počátcích feudální společnosti měl hlavně funkci ochránce, a to nejenom ochránce hmotných statků, ale i všech obyvatel vesnic, hradů a tvrzí. K této funkci se cvičil, hlavně tedy k boji se zbraní v ruce. Vzhledem k tomu bylo v počátcích feudální společnosti velice málo šlechticů, kteří by uměli číst nebo dokonce psát. A v tom byla druhá funkce heraldiky, kdy pečeť, která obsahovala znak šlechtice vlastně nahrazovala jeho podpis na různých listinách, kde se stvrzovaly obchody, nebo smlouvy.

Samotný vznik heraldiky a také narůstající počet znaků a jejich nutná evidence si postupem času vynutil vznik úřadu heroldského. Toto se stalo v průběhu 13. století, kdy heroldi vykonávali hlavně činnost poslů, hlasatelů, parlamentářů (vyjednávačů), vyhlášovatelů válek, soudců a rozhodčích při turnajích nebo při šlechtických sporech. Později začali heroldi organizovat a řídit průběh turnajů, kde svolávali účastníky, dohlíželi na dodržování pravidel a vyhlášovali vítěze. Později organizovali veškeré ceremonie. Heroldi ve válkách nikdy nebojovali, naopak jim příslušelo dokonce právo nedotknutelnosti. Aby byly snadno rozeznatelní, nosili zvláštní oděv - „tabbard“ neboli znakový plášť, a další odznaky svého úřadu, baret s péry, zdobenou hůl či žezlo a řetěz s odznakem úřadu kolem šíje. Protože se heroldi postupem času stali nejvyšší autoritou ve věcech týkajících se užívání znaků, začalo se studiu těchto dědičných symbolů říkat heraldika.

Herold v tabbardu

Jistým mezníkem v dějinách šlechtické heraldiky se stal vynález a používání palných zbraní. Jejich následkem ztratili rytíři své výlučné postavení a heraldika svou přirozenou vojenskou funkci. Užívání znaků však nezaniklo. V této době začali heraldiku využívat umělci a výtvarníci, ale více než na praktičnost se začalo hledět na pompéznost a dekorativnost znaků. V té době se heraldika stala čistě objektem symboliky, jejíž přítomnost nelze popřít ani v jejích počátcích, i když tehdy byla tato funkce jako druhořadá, prvořadá a hlavní byla funkce rozlišovací.

Užívání znaků však nezůstalo dlouho výlučným postavením šlechty. Od 13. století se proměňovala středověká společnost vlivem změny peněžních vztahů ve prospěch měst se rozrušila stará společenská skladba. S tím se měnila i funkce a podstata znaků. Původně ryze vojenská funkce znaků byla zatlačena jejich funkcí právní. Znaky začaly používat i církevní a

světské instituce a také města a toto rozšíření uživatelů znaků zahájilo novou epochu ve vývoji heraldiky. Znak ale zůstal symbolem rodové, právní a společenské privilegovanosti.

Šlechtická heraldika je nejrozsáhlejší částí heraldiky a má také nesporně nejdelší tradici. V prvopočátku si jednotliví šlechtici znaky prostě přisvojovali. V té době nešlo o to něco znamenat, ale rozlišit se. Ve většině evropských zemí měli a mají všichni členové jedné rodiny jeden znak a predikát. Stejný původ s jinými rodinami a příbuzenské vztahy se vyjadřovali různými způsoby, například různými barvami štítu a figury (např. rozrod Vítkovců měl různé barvy růží), změnou počtu a postavení, popřípadě přidáním nové figury (Buzici – svíní hlava čtvrcená lvem, případně zajícem atd.), nebo odlišnými klenoty (Ronovici).

Paprocký – Diadochus
Varianty znaku rodu Buziců

Původní volný stav v osvojování a přijímání erbů byl postupně nahrazen tak, že se stal výsadním právem panovníků, kteří vydávali při těchto příležitostech i zvláštní listiny, zvané erbovní listy, někdy také privilegia, majestáty, diplomy, dekrety nebo patenty. Později byly erbovní listiny vydávány nejenom při povyšování do šlechtického stavu a udělování znaku ale i při povyšování do vyššího stavu s potvrzením již existujícího znaku nebo jeho polepšením, popřípadě jen při polepšování znaku bez povýšení do vyššího šlechtického stavu. Od prvopočátku bylo užívání erbů věcí cti, kdy mohl být erb děděn z otce na syna. Stávalo se však, že potomek byl slavnější než předek a chtěl mít své zásluhy také zaneseny do rodového znaku. Zpočátku mohla šlechta tyto úpravy provádět sama, ale v pozdějších dobách bylo toto upravování znaků privilegiem panovníků. Tak dochází k tzv. polepšování erbů. Hezkou kapitolou šlechtické

heraldiky jsou tzv. „mluvící“ znaky, které svými figurami nějakým způsobem narážejí na jméno erbovníka anebo na činnost jeho prvního nositele - např. hvězda v erbu hrabat ze Šternberka, pluh ve znaku Pluhů z Rabštejna, zajíc ve znaku Zajíců z Hazmburka, růže ve znaku Rožmberků a jiné.

Prameny: V. Král z Dobré Vody
Z. Zenger
M. Kolář – A. Sedláček
A. Sedláček
J. Janáček – J. Louda
K. Schwarzenberg
A. Sedláček
M. Buben
V. Pouzar
P. Mašek
R. Bačkovský
M. Buben
A. Sedláček

Heraldika – souhrn pravidel znakových
Česká heraldika
Českomoravská heraldika I.
Českomoravská heraldika II.
České erby
Heraldika
Historické pověsti lidu českého
Encyklopedie heraldiky
Almanach českých šlechtických rodů
Modrá krev
Bývalá česká šlechta
Erbovník I. + II.
Hrady, zámky a tvrze království českého I. – XV.

Q q a	A	Q q ž ž ž ž	Ř
Q Q Q Q b b	B	Y Y Y Y / /	S
c c n ž cz	C	U U H H	Š
g g ž ž	Č	U U A A	St
D D d d	D	Y Y P	Sp
E E e e	E	U U U U A A	T
F F f f	F	U U u u	U
G G g g	G		V
h h h h	H	no no no no no	W
ch ch ch	CH	x x	X
j j j j	J	u u y y	Y
k k k k (sk)	K	z z	Z
l l l l	L	ž ž	Ž
m m m m	M	ce ce	Sl
n n n n	N		
o o o o	O		
p p p p	P		
r r r r	R		

Šimon, podle rodiště zvaný Lomnický se narodil v tomto jihočeském městečku v roce 1552 v rodině Jana Chodečka, který měl malé hospodářství oceněné na 60 kop míšeňských grošů. Později, když byl již literárně činný, jméno Chodeček, podle tehdejší humanistické módy pořečtil na Ptocheus, ale ke stáru, když byl opravdu chudý a o žebrácké holi, toto jméno nepoužíval.

Měl sestru Dorotu, která byla o 18 let mladší a bratra Diviše. První roky školní strávil v Českém Krumlově a jako stipendista s pověstí lačného studenta a zpěváka odchází na školu do Třeboně. Svoje vzdělání ukončil v Jindřichově Hradci, s pověstí vytrvalého a pilného, nadán obzvláštním darem paměti a pozorovacím talentem kde si osvojil znalosti literatury filosofické, klasické a teologické ale i dvornosti a společenskému životu. Kdy již sepisoval drobné básně a písně. Následuje deset let v Kardašově Řečici jako správce školy kde svoje básně věnuje okolní šlechtě, hlavně Rožmberkům a pánům z Hradce. Roku 1581 odchází do Prahy ale zde za ním nestojí mocný mecenáš Adam z Hradce, pro nepokoje na panství Hluboká, a po neúspěchu ho nacházíme roku 1582 jako správce pivovaru v Lomnici u dalšího mocného příznivce Viléma z Rožmberka. Ale ani zde dlouho nepobyl a roku 1585 se stává majitelem hostince, jednoho gruntu lánu a podsedku. O něco později je i rychtářem.

Prvním rozsáhlejším spisem byl kancionál „**Písně nové na evangelia svatá ...**“ věnovaný Vilému z Rožmberka a následující píseň „**O duostojenství stavu manželského ...**“ sepsaná u příležitosti svatby Petra Voka. Úspěch obou skladeb, který oba Rožmberkové náležitě ocenili nastartoval Lomnického básnický stroj, který měl v osmdesátých a devadesátých letech spolehlivě dodávat poezii jak šlechtickým dvorům, tak široké veřejnosti. Psal výhradně česky a jeho básně byla satira a morálka dohromady, které rozuměl šlechtic i sedlák. Lomnický neváhal na jedné straně přenést novozákonní děje do jihočeského prostředí a pobavit posluchače scénkami v nichž světci zahánějí mdlobu pivem, stejně tak nasadit velice vážný tón. Jako moralista dovedl být štiplavý. Vyhrocoval zásady křesťanské morálky a bouřil proti světským rozmarům: „**... neb kolikrát v tanci skočíš, tolikrát blíž peklu kročíš ...**“ dával rady rodičům: „**... jaké bys chtěl dítě mít, takový sám musíš býti ...**“. Varoval i před ženami v Naučení mladému hospodáři radí: „**... toho hle věz nad to více, nechť je žena nejprostější a muž pak nejzchytralejší, předsed' ho ona šidí, toho se všude dost vidí ...**“.

Vilémovi z Rožmberka věnoval i jeho nejznámější spis vydaný roku 1590 „**Kupidova střela aneb knížka užitečná v níž se všeliká chlípnost a zlá bujnost těla zapovídá a potupuje: a při tom škoda, ohava i pokuta hanebného smilstva, cizoložstva, které se ach nastojte těchto let velmi velice rozmohlo a rozvodnilo, se ukazuje**“. Tento spis s několika dalšími napomohl že se Rožmberkové přimluvili a u Rudolfa II. Podpořili udělení predikátu ke dni 21. březnu 1594 aby se mohl psáti Šimon Lomnický z Budče. Je zajímavé, že koncept na udělení predikátu má psáno z Buče!

Lomnický se roku 1586 podruhé ženil s pannou Barborou Mikovou ze Ševětína, kde na dluh kupuje od Rožmberků statek s krčmou. S Barborou měl tři děti – syna Jana, o kterém se nic neví, dceru Potenciánu a nejmladšího syna Antonína, o kterém je jediná zpráva z roku 1628, kdy pustý statek v Ševětíně prodává za 300 kop míšeňských Vítovi Dekárovi z Rosenetu, purkrabímu třeboňského panství. V tomto zájezdním hostinci rozvinul básnické sklony a ve Spojení s obratným hospodským lákal do jeho podniku skutečně vybranou společnost. Zastavovala se tady poselství směřující ke dvoru, nebyl problém pohostit arcibiskupa pražského s třiceti lidmi, nebo ubytovat arciknížete Ferdinanda či tchýni císaře Matyáše s osmdesátičlenným doprovodem. Úspěšný hostinský a navíc vzdělaný a velice společenský muž dával svému podniku jiskru. Když začal více psáti, projevila se vzácná symbiosa poezie a

jeho hostince. Stoupající věhlas jeho spisů přitahoval nové hosty a naopak, ze spokojených hostů, kteří o Lomnickém nic nevěděli, stávali se noví čtenáři. Jeho věhlas dosahoval evropských rozměrů a hostinci se říkalo „U latinského šenkýře“. Konec 16.století nebyl pro Lomnického příznivý, množily se zprávy o konci světa, ztráta několika dobrých a vlivných přátel a úmrtí manželky, ve které ztratil oporu, to vše má na Lomnického záporný vliv a Lomnický myslí na pokání, které přenáší i do svých spisů: „ **Knížka o sedmi hrozných řetězech d'ábelských** “. začátek nového století, konec světa nenastal a Šimon začal ožívat. V roce 1603 se znovu oženil s Dorotou, dcerou rožmberského komorníka a alchymisty Finkenhauera a vydává jeden spis za druhým: roku 1609 „ **Dětinský řapek, aneb čisté a krátké naučení, jak by se pobožné a křesťanské dítky k svým rodičům chovati měly** “, roku 1615 „ **Pejcha života** “ a „ **Tobolka zlatá** “ a další.

Znak Šimona Lomnického z Budče

Přišel rok 1618, kdy jeho hospoda a s ní celý Ševětín vyhořely a to je rána, ze které se již nikdy nevzpamatoval a popsal ji v básni „ **O zkáze země České** “. přidal se na stranu evangelických stavů a odchází do Prahy, kde vydal dvě písničky „ **O slavném příjezdu do Prahy a korunování Fridricha krále ...** “ a „ **O zrádcích vlasti** “. za dva roky přišla Bílá hora a Lomnický se kajícně vrací ke katolíkům, ale ani báseň „ **Exekuce nad rebeli** “ jej neuchránila před potupou sta ran karabáčem a roku 1623 umírá v zapomenutí u svého přítele, pražského měšťana Jana Sferina. Napsal 58 spisů a básní vedle mnoha rýmovaček a písní. Jeho manželka Dorota se roku 1624 vdala za Ondřeje Řepu, souseda z Veselí nad Lužnicí.

Krácená přednáška ze dne 8.zář 2001, při které byla předvedena knížka „Kupidova střela“, třetí vydání z roku 1921. Při této přednášce byl přítomným rozdán doprovodný obrazový materiál, který se skládal z těchto kopií:

1. Účtu Šimona Lomnického ze 4. ledna 1610 pro arcibiskupa pražského a jeho doprovod třiceti lidí v hostinci Ševětínském
2. Koncept k udělení erbu a predikátu Šimonu Lomnickému z Budče 21.3.1591
3. Pozvánka na svatbu od Doroty, vdovy po slavné paměti Šimonu Lomnickém z 21. října 1624
4. Báseň „O zkáze země České“
5. Dvě ukázky ze spisku „Tobolka zlatá“
6. Pohřební píseň Petru Vokovi
7. Kresleného erbu od Milana Daňka

*V Ševětíně grunty pusté, poroste tam trní husté
neb jsou stavení spálená a popelem položená.
Sousedé pomordováni, sem i tam rozehnáni.
O tom směle předpovídám, že jich zde více neuhlídám.
Jsou zloupeni a obráni, činí smutné naříkání.
Co jim bylo pobráno, lacino bylo prodáno,
ovce za dva, či tři české, za zlatý kráva již hezká.*

*Nezůstalo nám kravičky, ani jedné kobyličky,
není vozu, není koní, jedna psota druhou honí.
Nadto k tomu ještě více spálili nám vesnice.
My nemáme kde bydleti, mrou nám hladem naše děti.
Když jsme po horách byly, ve skalách i lesích sebe kryli,
jako psi nás vyslídili a zbili !*

*Čím budeme k smrti živi ? Kdo nás k starosti doživi ?
My nikde nic nemáme, po podružství se touláme.
Předkové co zachovali a my připravovali
to jsou nám všechno pobrali, v ničem nás nešanovali,
nemáme zač stavěti, nemáme kde bydleti,
s pláčem po světě půjdeme, toho soužití budeme.*

*Ó město Budějovice, ty jsi tím vinno nejvíce,
že jsou mnozí ochuzeni, máme velké zarmoucení !
Neboť jsi pozdvihlo rohu, chtěc získati chválu mnohů,
s námi jsi smýšleti nechtělo, dobré bydlo tě mrzelo,
protož pro tvé zkažení, jiní jsou obhájení,
národové všelijací shlučili se k nám vojáci.*

*Ač jsi nyní obstálo, však se to jiným dostalo,
že jsou pro tebe zkažení, statků i hrdla zbavení.
Ale těžké naříkání, na tebe lamentování
a též lidské bédování budou trvat do skonání.*

*My přebídní chudí lidé, když na nás teď zima přijde
kam se smutní podějeme, co počínati si budeme.
Co pak panen poskvrnili, mužům a ženám co činili
hanba tuto o tom psáti, na to vůbec vzpomínati !*

*Dosti aby Turky byli, nemilosrdně nás bili
hlavy do presů dávali, prokletých peněz hledali
kamna i skla rozráželi, do naha nás vysvláčeli,
sekali také štěpnice, pěkné stromoví velice
všude po domích kopali, prokletých peněz hledali
a i mnohé vyhledali, poklady vyzdvihovali.*

*Kalichy, zvony pobrali, po věcech svatých šlapali
a i to boží obilí, jako by kroupy pobily
všechno všude pokazili a nám je v nic obrátili.*

*My tu křivdu již neseme a do smrti naříkati budeme
i naši potomci, děti budou naříkati a úpěti
a protož králi Fridřiše, prosíme jak můžem nejvíce
vyžeň nepřátele z vlasti a nedej jim více krásti
a protož milí Čechové, stateční udatní lvové
bud'te věrni, také stálí při svém pánu, novém králi.*

Dobové vyobrazení Šimona Lomnického z Budče

Právo užívat znak, byl ve středověku vyhrazen pouze městům a již tehdy byl velkou výsadou a symbolem samostatnosti, vyjádřením výjimečnosti a nadřazenosti nad ostatními sídelními celky, které toto právo uděleno neměly. Povolení užívat znak uděloval městům panovník na základě doporučení šlechty, který město vlastnil tzv. „Znakovou privileji“ či „Nobilitační listinou“. Tyto listiny byly, vzhledem k výtvarnému zpracování v mnoha případech dokonce malým uměleckým dílem. Je velká škoda, že mnoho znakových privileji se do dnešních dnů nedochovalo. Vinu na tomto stavu má hlavně třicetiletá válka, za které při dobývání měst shořelo mnoho vzácných listin. Podobná situace je i na našem okrese. Dochovaných znakových privileji je žalostně málo. Pouze města Hluboká nad Vltavou, Adamov a Zliv mají původní listiny. V případě města České Budějovice se původní znakové privilegium nedochovalo, dochována je až listina, kterou český král Vladislav II. znak roku 1479 městu polepšil. V případě některých dalších měst se znak používal, ale listiny, kterými je tato výsada potvrzena již zmizeli v dávných dobách. Tak je tomu u většiny obcí na našem okrese. Znak se u některých obcí našeho okresu užíval již záhy po jejich založení. Nejstarší dochovanou listinou je výše uvedené polepšení znaku města České Budějovice a nejmladší přidělení znaku městu Zliv z roku 1974. Co se týká obrazů, které se v těchto starých znacích vyskytovaly, jednalo se většinou o dvě skupiny znaků. První skupinou znaků, pravděpodobně proto, že většina těchto měst byla ohrazena hradbou, jsou znaky s různými hradbami, případně doplněnými věžemi, tak jak je to vidět na našem okrese u znaků měst Českých Budějovic, Týna nad Vltavou, Borovan, Trhových Svin, nebo Nových Hradů. Druhou skupinou jsou znaky, které jako základ používají znaky majitele panství z řad šlechty. Vzhledem k tomu, že nejmocnějším rodem v našem regionu byli Vítkovci, jedná se většinou o rudou růži pánů z Rožmberka v případě Dolního Bukovska a Horní Stropnice, bílou růži pánů z Landštejna v případě Ledenic a ve znaku Hluboké nad Vltavou nalezneme části znaku dona Baltazara de Marradas y Zigu.

Nobilitační listina městečka Adamov

V letech po roce 1989 došlo k převratným změnám v naší společnosti. Novelou zákona o obcích z roku 1990 byla významně upravena práva jednotlivých obcí. Jedním z nich, a to velmi důležitým, je možnost požádat Parlament ČR prostřednictvím Podvýboru pro heraldiku o právo užívat znak a prapor jako oficiální symboly obce. Toto právo bylo dříve přiznáváno pouze obcím se statutem města. V období od roku 1990 do dneška využilo tohoto nového práva již více jak 2000 obcí celé ČR a každým měsícem počet těchto obcí dále roste. Také na našem okrese bylo uděleno několik nových obecních znaků, ale než se dostaneme k těmto novým znakům, bylo by možná dobré vysvětlit si postup, jakým musí projít každá obec, než se může pyšnit tímto novým symbolem.

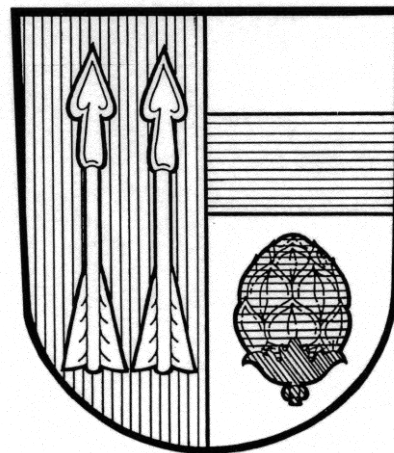
Postup, který předchází konečnému slavnostnímu předání „deketu“ v PČR je následující. Obec zadá zpracování návrhu znaku a praporu, případně návrhů těchto obecních symbolů firmě, případně i jednotlivci, kteří se zpracováním těchto znaků zabývají. Znak může samozřejmě navrhnout i laik, ale musí dodržovat určitá heraldická pravidla. Co všechno by ale zpracovatel pro návrh znaku měl znát? V první řadě je nutné znát historii dané obce, kterou můžeme zjistit studiem literatury o obci napsané, případně studiem listinných materiálů, které jsou uloženy v archivech. V těchto materiálech se dozvíme například kdy byla obec založena, případně i kdo ji založil a jaký znak měl tento zakladatel obce, nebo kdo se významně zapsal do dějin obce a také to čím se proslavil. Dalším důležitým údajem je to, jaké bylo, nebo je převažující zaměstnání obyvatel obce. Zpracovatele musí zajímat i to, kde je obec v krajině umístěna, jestli je v kopcích, nebo u řeky či rybníka a také, zda se v okolí obce nevyskytují nějaké důležité či vzácné přírodní prvky. V dané lokalitě například mohou být rostliny, případně živočichové, kteří nikde jinde nežijí. I takový symbol může být obsažen v návrhu znaku obce. V neposlední řadě je třeba znát i důležité architektonické prvky v obci, jako jsou například kostely, boží muka, křížové cesty, hrady, zámky, tvrze. Po zjištění všech těchto informací je možné zpracovat návrh znaku. Ten může obsahovat některé z výše uvedených námětů, nebo tyto náměty kombinovat. Po zpracování a předložení těchto návrhů, je o výběru toho, který bude předložen ke schválení do PČR, rozhodováno v obecním zastupitelstvu. Toto zastupitelstvo může pozvat na své jednání zpracovatele návrhů, případně jiného konzultanta, aby je poučil o tom, co znak může, případně nesmí obsahovat, a také může zpracovatele požádat o vysvětlení obsahu předložených návrhů. Vzhledem k tomu, že pravidla pro tvorbu znaků jsou poměrně složitá, je tato informace pro členy obecních zastupitelstev velice důležitá. Výsledkem tohoto zasedání by mělo být rozhodnutí, který z předložených návrhů bude zároveň s „Žádostí o přidělení obecních symbolů“ a zápisem z jednání zastupitelstva zaslán ke schválení Podvýboru pro heraldiku při Parlamentu ČR. Po rozhodnutí zastupitelstva může potom starosta obce, případně zpracovatel znaku konzultovat tento znak s některým z členů Podvýboru pro heraldiku z hlediska dodržení heraldických pravidel. Jestliže znak je po konzultaci „bez závad“ starosta zpracuje výše uvedenou „Žádost“, kterou zašle PČR. V této žádosti je navržen popis znaku (tzv. „blason“) a praporu a jsou zde uvedeny důvody zařazení jednotlivých symbolů ve znaku. Součástí této žádosti jsou i graficky zpracované návrhy formátu A4. Součástí této žádosti musí být zápis z jednání obecního zastupitelstva o schválení znaku a praporu. Tento zápis je nutnou podmínkou aby se nestalo, že obci bude udělen znak aniž by o tom zastupitelstvo bylo informováno. Bohužel i takové případy se v posledních deseti letech staly.

Tím veškerá starost obce končí a nezbyvá než čekat na vyjádření Podvýboru pro heraldiku. V případě některých nedostatků, zašle Podvýbor pro heraldiku vyjádření s popisem chyby nebo doporučením k přepracování. Pokud je všechno v pořádku, zašle Podvýbor své souhlasné vyjádření obci a znak, prapor, případně obojí předá do Parlamentu ČR s doporučením ke schválení. Vyjádření Parlamentu ČR o udělení znaku a následně pozvání na slavnostní předání dokumentů je konečným dokumentem, na základě kterého je možné

případně zadat nějaké firmě konečné zpracování znaku a praporu. Ze strany Parlamentu ČR je tato služba obcím bezplatná.

Na našem okrese je v současné době celkem 107 měst a obcí. Z těchto obcí mělo do konce roku 1989 právo používat znak pouhých 13 obcí. Od počátku roku 1990 do konce roku 2000 byla tato výsada udělena dalším třinácti obcím. Postupně Vás v seriálu seznámím se všemi nově udělenými znaky a prapory.

Obec Římov najdeme ve východní části okresu České Budějovice. Leží na řece Malši asi 20 km jižně od Českých Budějovic. Je jedním z poutních míst našeho okresu s unikátní kapličkovou křížovou cestou, kostelem s ambity a Loretou, černou madonou a také zámek. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1395. V té době se vlastně jednalo o vesnice dvě, Dolní a Horní Římov. Od roku 1541 byly vlastníky jedné z těchto vsí Ojířové z Protivce, za jejichž vlády došlo ke spojení obou vsí a o jejich rozkvět. Tehdy byl založen pivovar, ve kterém se více jak 300 let vařilo pivo z chmele, pěstovaného v okolí obce a také vznikl mlýn. V roce 1622, tedy v období po Bílé hoře, byl tento majetek rodu konfiskován. Královská komora jej prodala rodu Eggenbergů, kteří jej darovali řádu Jezuitů z Českého Krumlova. Jezuité zde pobývali až do zrušení řádu v roce 1773.

Římov

Znak obce je rozdělen na dvě části. Pravá část je červená se dvěma stříbrnými šípy, tedy znamení ze znaku původních držitelů obce, Ojířů z Protivce, v levé, stříbrné části je modré břevno znázorňující řeku Malši a přehradní nádrž v jejím těsném sousedství a potom modrá piniová šiška – znamení řádu Jezuitů, který v obci dlouhou dobu působil, a za jehož držení vznikl jak kostel, tak i Loreta a křížová cesta. Znak byl obci udělen rozhodnutím předsedy parlamentu dne 4. června 1998.

Obec Svatý Jan nad Malší, leží v jihovýchodní části okresu asi 25 km jižně od Českých Budějovic na daleko viditelném kopci v nadmořské výšce 624 metrů. Obec byla založena velešínským farárem Reitzenschopferem jako poutní místo v roce 1723. Až do roku 1777 stála na vrcholu kopce pouze kaplička s obrazem sv. Jana Nepomuckého, podle které dostala obec později svůj název. V okolí této kapličky vznikla později i ves. Původně byla tato ves součástí asi 1 km vzdálené obce Ločenice. V roce 1786 byl na místě kapličky postaven kostel s ambity a školní budova. K osamostatnění obce došlo v roce 1922 a úředně bylo potvrzeno její jméno v roce 1924. V současné době sdružuje obec sídelní jednotky Svatý Jan, Chlum, Sedlce a Hrachovy Hory. V obci je začátkem každého roku pořádána tradiční Staročeská koleda, maškarní bály pro děti i dospělé, v květnu tradiční Svatojánská pouť, kterou navštěvují tisíce lidí z daleka i blízka, hasičské soutěže a další kulturní akce. V červnu se zde každoročně pořádají také mezinárodní závody historických vozidel s názvem „S kopce do kopce“. V roce 1997 byla obec Svatý Jan nad Malší zvolena obcí roku.

Svatý Jan nad Malší

Znak obce Svatý Jan nad Malší je vlastně mluvícím znamením, protože obsahuje hlavu sv. Jana Nepomuckého v modrém poli. Tím je vyjádřeno nejenom to, že sv. Jan byl utopen, ale i to, že obec leží u řeky Malše. V horní části je znaku je pět zlatých hvězd. Znak byl obci udělen rozhodnutím předsedy parlamentu ČR dne 4. června 1998.

Duch každého člověka a národa neustále jest činný, ač mnohdy po tom náležité památky není. Můžeme to tvrditi zvláště o národech, kteří u vývoji svém za jinými zůstali; při těch zračí se činnost duševní někdy pouze v písních, pověstech a vůbec v tom, co lidovou literaturou zoveme. Avšak i u národů vzdělaných část tohoto tvoření zůstává společným majetkem, a pokud není v určité podobě zachována, podléhá změnám jež pozůstávají v tom, že k obsahu nahodile se přidávají přívěsky, jež zase časem hlavním obsahem se stávají a pramenem nových a nových pověstí. Proto zkoumáme-li ducha národního, i k těm věcem nám je přihlížeti, a také skutečně od některého času literatura stará se o projevy ducha, jak v podání lidu se jeví neméně než jak jsou patrný v plodech písemných. Ve směru tom ovšem více pracováno bylo jinde, u nás teprve se pracovati počalo, a to dosud tak, že sbírány byly materiály, z nichž tvořivost a nadání národa našeho poznati možno, ale nepokročilo se, aby pověsti a podobné v národním duchu zachované věci na své prvky byly rozloženy. A právě jen touto cestou přijít se může k poznání toho, co domácího a co cizího jest, a zvláště toho, co se k nám dostalo již literaturou písemnou a tím, že s jinými národy od dob dávných obcujeme. Neboť o tom již nikdo právem pochybovati nebude, že mnohé z pověstí, jež za své domácí máme, k nám se odjinud dostaly a od nás mnohdy až k nepoznání byly změněny.

Zvláštním druhem národních pověstí jsou ony, které zoveme pověstmi erbovními a jež hlavně se zachovaly ve kruzích staré šlechty domácí. Můžeme směle říci, že bylo jich mnohem více, než jich známe dnes, a že jen proto mnohé zanikly, že nebyvše záhy zachyceny vzaly buď za své, když rod šlechtický vyhynul, aneb přesazeny mnohdy do půdy cizí, jako se stalo u rodů, které z Čech časem se vystěhovaly.

Jako celá instituce rytířstva, tak i erby jsou původu cizího, a nesahají u nás hlouběji než do konce století XII., a proto lze o všech podobných pověstech říci, že povstaly od toho času a že mohly by povstati ještě nyní, kdyby poměry společenské se nebyly změnily. Ač týkají se toliko stavu panského a rytířského, přece nemůžeme pouze těmito dvěma stavům přičítati, že by jen ony při utváření se pověstí erbovních byly působily, spíše nám jest přičítati všem třídám národa, že k jejich rozmnožení každá svým dílem přispěla. A zvláště lid obecný, jenž nebyl zasvěcen v ony symbolické znaky, jaké si šlechticové od XII. století oblibovali, vykládal si je způsobem jednoduchým, mnohdy i takzvanou etymologií prstonárodní. Přihlédneme-li k některým zevrubněji, shledáme, že mnoho jest takových, které vykládány byly dle názorův a poměrů lidu obecného, jenž zabýval se rolnictvím nebo řemesly; kdežto jinak, kdyby pouze ve kruzích šlechty byly se utvořily, zajisté by tolik pověstí nebylo takových, které o nízkém rodu vypravují. Ovšem zase můžeme říci, že Dalimil a snad také některá část šlechty o šlechtě tak soudili, že šlechtu pouze bohatství podmiňuje, a jako z chlapů šlechtici bývají, tak naopak že šlechtici schudnuvše zchlapívají; ale názor ten, byl-li Dalimilův skladatel vůbec šlechticem, byl míněním osoby jednotlivé, a pověsti takové vůbec náležejí k nejstarším, poněvadž snad ani v XV. Století, a tím méně ve století XVI., erbovní pověst povstati nemohla, aby v ní rod z nízkého stavu se odvozoval, spíše každý předky vznešené si vymýšlel. Ovšem že též bylo dosti jich, které asi původ svůj měly ve společnosti vyšší a jmenovitě k tomu druhu náležejí takové, které o činech velikých vypravují.

Tuto nikterak nezamyšlíme se dotknouti otázky, zdali u starých Slovanů jednotlivá plemena a rody zvláštní své odznaky a symboly měly, jež potom jednotlivci za svůj erb vzali; tím méně tomu za pravdu dáti jest možno, že by báječný Čech a Lech byli vzali za svůj erb rodové takové znamení. Neboť co o tom se vypravuje, jakož i o pánech z Růže, jest také jen pověst erbovní. Ale při tom podotýkáme, že symbolika, která již od prvních dob křesťanství měrou znamenitou byla pěstována, mnoho k tomu přispěla, že i u stavu rytířského symbolika jak ji v erbech spatřujeme, se ujala. Jenom poukazujeme na význam jednotlivých zvířat, jak nám je podávají již nejstarší fyziologové, a dále k tomu, že většina zvířat těchto v symbolice církevní

oblíbených ujala se symbolicky v erbech šlechty. Tak nacházíme lva, znamenajícího sílu, nejen v erbu zemském, ale i v erbu Žerotínském a pánů z Lichtenberka; orla v erbu přemnohých rodů českých, gryfovou hlavu v rodu Hiršpergerův a j.v. A ještě více zvířat i báječných nalézáme v erbech šlechty cizí, zvláště španělské.

Erby českých rodů povstaly již na půdě domácí, a to vlivem ciziny, a proto tím méně jest nám přisvědčiti Hájkovi, Paprockému a jiným, kteří původ erbů některých kladou až do šedé dávnověkosti. Za jejich doby byly ovšem již pověsti rodové ustáleny, a pokud nesahaly do prvního květu rytířstva, alespoň na počátku XVI. Století tak vytvořeny byly, že již potom k nim málo co se přidati mohlo. Neboť na počátku století toho postarali se již někteří šlechtičtí rodové sami, aby rod jejich nabyl slávy od slavných předkův, a k tomu přispěl zvláště klasicismus doby té. Mimo to i kroniky podávaly k tomu dosti příležitosti, ježto i původ národů některých až do časů věže Babylonské pošinovaly. Byla manie všude rozšířená, že mnohý rod šlechtický původem svým nad ostatní chtěje vyniknouti, takové heroj staré ke svým předkům počítal, a v tom zvláště vynikl císař Maxmilian I., jehož genealogii Jan Burgmaier sestavil tak, že až do časů krále Priama sahala. A za ním ani Čechové pozadu nezůstali; nejen že vyobrazeny tenkrát ve dvoře Pražském za krále Vladislava podobizny všech knížat českých až do Čechovy, kteréžto podoby potom Hájek a i jiní znovu otiskovali, ale sestavena i genealogie císaře Karla IV., a praotcem jeho učiněn až i Noe.

Jako se nedá upříti, že erbovní pověsti se někdy vskutku poetickými stránkami se vyznamenávají, tak zase jsou dokladem k tomu, že na ducha národního mocně i literatura cizí působila. I velký počet jich dosvědčuje o poetickém nadání našeho národa, neboť máme jich dosti velikou zásobu přes to, že ne všechny zaznamenány byly. A co ještě k jejich chvále se říci může, že mnohé z nich staly se zdrojem erbovních pověstí zvláště německých.

Stopovati chceme působení cizí, které v erbovních pověstech se jeví, tu nám nejlépe poslouží erbovní pověst' česká, v níž tolik a tak rozmanitých pověstí cizích i domácích se uchovalo a která dokazuje, že i literatura středověká nebyla beze všeho vlivu na vzdělání ducha českého. V kronice o Štilfridovi a Bruncvíkovi, jak jinde jest vyloženo, setkáváme se s mnohými německými i francouzskými pověstmi, jak nám je podávají rozličné kroniky o hrdinech středověkých a jednotlivé události tam vypisované staly se kvasem, z něhož vznikly zase pověsti jiné. Přesvědčíme se o tom zvláště v erbovní pověsti pánů z Pardubic, která je důkazem, že pověst' francouzská o Ivainovi buď přímo nebo nepřímo zcela dobře u nás známa byla. Neboť něco podobného tomu, co se vypravuje o Ješkovi, praví francouzský básník Chrestien de Troyes o Ivainovi. Ten u zázračného pramene se setkal s obrem Keuem, jehož poranil a na útěk obrátil. A když ho pronásledoval až do pevnosti, tam zajat byl, a sotva se ocitl ve bráně, spustili mříži, která i koně jeho zabila.

A jako zde Ivain, tak jinde zas Tristram asi byl prvkem, z něhož česká pověst' erbovní se vyvinula. V básni totiž rozhlašuje král, že dá dceru svou tomu za manželku, kdo by zabil draka Sarpanda, který krajinu sužoval. Skutečně po delším čase skolil saň, a z hrdla jí jazyk vyřezal. Zatím co se léčil ze svých ran, našel královský šafář draka zabitého a pomyslel, aby vydával se za osvoboditele a tím dceru královskou dostal; avšak ta požádala jej, aby ukázal jazyk drakův, což on nemohl, a tak z podvodu byl usvědčen. S tím asi souvisí pověst', která se zachovala v rodinách moravských pánů z **Kravař Doubravských a Sedlnických**. Vypravuje tolik, že za vpádu Maďarů na Moravu bylo město Přerov vypáleno; přitom zajal jeden Maďar dceru Odřivousovu, a ta křikem ku pomoci přivolala polského šlechtice Petra z Rodkova, jenž ji vysvobodil a loupežníka zabil. Když ji pak v lese ukryl, dala mu polovici prstenu jako na znamení, aby ho mohla poznati. Na to se Petr vzdálil; ale děvče našel v lese moravský rytíř Božeta, jenž dovedl ji k otci jejímu, a ten z vděčnosti a maje Božetu za vysvoboditele, za manžela mu ji dáti zamýšlel. Všecko bylo přes její odpor ke svatbě přichystáno, když tu náhle objevil se Petr Radkov a prstenem se vykázal. Dostal nejen dceru v manželství, ale i ke svému erbu (Odřivousa) do erbu si prsten vzal.

Podobná pověst byla i o erbu **Syrakovských z Peřkova**. Petr z Radíkova ze země Dobřínské sloužil na Moravě za žoldnéře a když po porážce krále Svatopluka království ze všech stran nátlakem trpělo a nepřátelé do Moravy vpády činili, jeden pohan navracel se po takovém vpádu opozdil se. Za sebou na koni nesl pannu rodu velice známého, a ta uviděvši Petra zdaleka a poznávši, že jest Moravec, a nesmějíc se ozvati toliko ruce nahoru vzpínala tak najevo mu dávajíc, aby ji osvobodil. Tu rytíř bystře k pohanovi přiskočiv a s koně ho svaliv jej zabil, a pannu s sebou pojal a na místo bezpečné doprovodil; ona mu slíbila, že mu vše vynahradí, jestliže ji Bůh ve zdraví do její vlasti přivede, a žádného kromě něho za manžela nepojme. A prsten na dvě polovice rozlomivši, jednu část mu podala jako na znamení. Potom odešel Petr za rytířskou prací a mezitím ji našel syn jednoho vzácného pána Vyšebora, Božeta, a do Přerova ji veda namluvil jí, aby otci pověděla, že on sám ji z rukou pohanských vysvobodil. A panna aby bezpečna byla, tak učinila; Božeta u přátel se staral, aby mu dána byla. Panna nemohouc od Petra žádné zprávy dostati, svolila konečně ke sňatku, a když jí den ustanovený přišel, přijel Petr a tak jak byl do pokoje vstoupil a polovici prstenu ukázal, načež ona sama za svého vysvoboditele ho prohlásila. Že pocházela z rodu Odřivousů, přijal Petr ten erb a za okrasu helmovou ruce z koruny vystávající na důkaz, jak o pomoc volala.

Známa byla tato pověst i v Polsku, a to v podobném znění, a mimo to i v rodině **Zenovičů**. Jen že tuto rytíř prsten ztratil a jej nalézt nemohl, a bez něho na hradě objeviti se nechtěl, aby ho za podvodníka neměli. Dnem i nocí prsten hledal, až zase nad ním Bůh se smíloval, že pohlédna na strom ušel havrana, kterak prsten v zobáku drží. Proto měla rodina ta v erbu černého havrana se zlatým prstenem v zobáku, v něm se shodujíc s českou rodinou **Hovořiců**. Známo jest, že stejného znaku i král Matyáš Korvín užíval (Hizolové měli štiku s prstenem v ústech). I mnohé naše pohádky zmiňují se o tomto prstenu; tak Neohrožený Mikeš v knize Boženy Němcové Národní pověsti II. dává babičce, která mu pomáhala, polovici prstenu, a zase v pohádce o třech zakletých psech jest sice řeč o polovici závoje, ale jinak velmi se shoduje s událostí v Tristramu vypsanou. Mimo to o prstenu mluví i kronika o Bruncvíkovi, který také po něm od manželky poznán jest, a nalézáme totéž i v pověstech německých, dánských a švédských, tak že pochybovati nikdo nebude, že všude tu jest nám činiti s nějakou pověstí středověkou.

(Pokračování)

Prameny: časopis Světozor, ročník 1888

Podle erbovní pověsti, kterou ve 13. století zaznamenal Dalimil ve své veršované kronice, předeek rozrodu Buziců jménem Dětrich „ ... mezi hrdiny jako tuří roh slul, ten kdysi divokou svini v lese živou za uši jal, a proto svini hlavu na štít přijal ...“. Předkem rodu byl pravděpodobně Přibík, nebo Přibyslav, který ve 13. století založil a vlastnil hrad Šelmberk u Mladé Vožice. Do rozrodu patřili kromě pánů ze Šelmberka také páni z Valdeka, Rožmitálu a Házmburka. Paprocký z Hlohol tvrdí ve své knize *Diadochus*, že za vlády krále Přemysla II. Otakara se tři bratři neshodly na používání rodového znaku a proto jim král přikázal, aby si každý něco přibral. Zajíce páni z Valdeka a Házmburka, lva páni z Rožmitálu a pánům ze Šelmberka zbyla samotná kančí hlava.

Nejvýznamnějším příslušníkem rodu pánů ze **Šelmberka** byl Jan ze Šelmberka, který koncem 15. a začátkem 16. století zastával úřad nejvyššího kancléře a nejvyššího komorníka. Znakem rodu byla černá kančí hlava ve zlatém štítu, jako klenot byla opět černá kančí hlava.

Zatímco rod pánů **Zajíců z Valdeka** neměl vlastně žádného významnějšího příslušníka rodu, **Zajícové z Házmburka** byly velice významným rodem a hned několik z jejich příslušníků se zařadilo mezi význačné muže království. Vilém Zajíc byl původně pražským kanovníkem, ale poté, co se vzdal církevní kariéry a prodal svoji knihovnu českému králi Karlu IV. získal úřad nejvyššího stolníka. I další členové tohoto rodu zastávali význačné funkce ať již církevní, jako například Zbyněk Zajíc, který se stal pražským arcibiskupem, tak i světské kdy například Vilém Zajíc vedl boj o moc s Jindřichem z Lipé a stal se podkomořím. Znaky rodů pánů Zajíců z Valdeka a pánů Zajíců z Házmburka se lišili pouze v barvě pole pod kančí hlavou. Oba rody používaly čtvrcený štít. Oba rody jako hlavní znak používaly ve dvou polích černé kančí hlavy. Páni z Valdeka měli toto pole stříbrné, páni z Házmburka zlaté. Oba rody, jak je již podle jména zřejmé, používaly v dalších dvou polích zajíce, a to zlaté barvy na modrém poli. Jako klenot oba rody používaly černou kančí hlavu.

Rod **Lvů z Rožmitálu** byl jedním z nejvýznamnějších rodů v období vlády krále Jiřího z Poděbrad. Rod vlastnil rozsáhlé majetky hlavně v oblasti jihozápadních a středních čech, například mimo rodového majetku v Rožmitále pod Třemšínem třeba Strakonice, Blatnou, Přimdu, Písek, Rokycany, Hořovice a Zbiroh. Z rodu byli nejvýznamnější dva páni – otec a syn. Lev z Rožmitálu byl původně karlštejnským purkrabím, nejvyšším soudcem a později dokonce nejvyšším purkrabím Království českého. Tento pán také proslavil jak sebe, tak i všechny české rytíře v četných turnajích, které vybojoval při své dvouleté cestě po zemích západní Evropy. Tuto cestu pro nás zaznamenal český šlechtic Václav Šašek z Bírкова ve svém cestopise. O její přepravě se později postaral Alois Jirásek v knize „ Z Čech až na konec světa “. Druhým příslušníkem rodu, který zastával vysoké dvorské funkce byl jeho syn, Zdeněk Lev z Rožmitálu, který se po smrti Jiříka z Poděbrad stal nekorunovaným vládcem království. Jeho sestra Johanka byla také významným členem rodu, vždyť byla manželkou Jiříkovou a tedy i českou královnou. Znak tohoto rodu byl čtvrcený, ve dvou polích byla černá kančí hlava na zlatém podkladu, ve druhých dvou polích stříbrný lev na červeném podkladu. Klenotem byla opět černá kančí hlava. Zpočátku rod používal ještě variantu, kdy místo jednoho červeného pole se stříbrným lvem bylo zlaté pole s modrým šípem s červeným ratištěm a stříbrnými pery – znakem rodu Bavorů ze Strakonice. Tato varianta se již v pozdějším období nepoužívala.

Prameny: J.Janáček – J.Louda
J.Halada
A.Sedláček
M.Myslivoček

České erby
Lexikon české šlechty
Českomoravská heraldika II.
Erbovník I.

ze Šelmberka

Zajícové z Házmburka

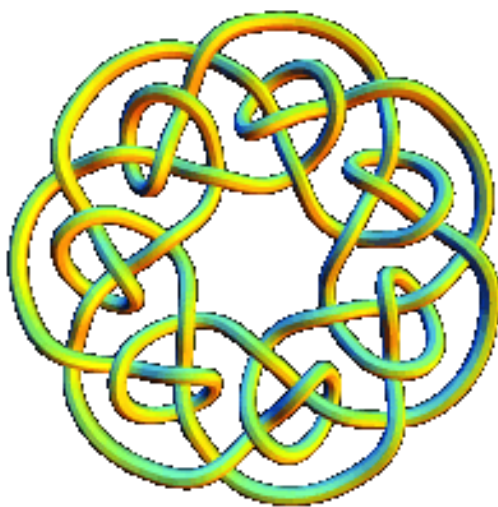
Zajícové z Valdeka

Lvové z Rožmitálu

<u>Datum přednášky</u>	<u>Téma přednášky</u>	<u>Přednášející</u>
8.9.2001	<i>Historie a funkce heraldiky, základy heraldiky</i>	<i>Daněk</i>
	<i>Šimon Lomnický z Budče – básník z jihu Čech</i>	<i>Milec</i>
13.10.2001	<i>Staré tisky a periodika</i>	<i>Milec</i>
	<i>Archivy a matriky</i>	<i>Kovář</i>
10.11.2001	<i>Sfragistika, používání pečeti</i>	<i>Milec</i>
	<i>Čtení listin</i>	<i>Milec</i>
8.12.2001	<i>Vánoční setkání členů ČGHSP</i>	
	<i>Wolf Wiennár z Muronu, měšťan Českých Budějovic</i>	<i>Milec</i>
12.1.2002	<i>Diplomatika, listinný materiál</i>	<i>Milec</i>

Přednášky se konají vždy druhou sobotu v měsíci od 10.00 hodin v klubovně Klubu přátel Českých Budějovic na náměstí Přemysla Otakara II. v Domě umění (budova vedle bývalého hotelu Slunce, vchod pasáží k antikvariátu), ve IV. patře – možno použít výtahu.

Tento občasník je neprodejný a je určen výhradně pro členy ČGHSP, pobočky České Budějovice, nebyla provedena jazyková korektura a jeho další rozšiřování není povoleno. Příspěvky otištěné v tomto občasníku jsou uveřejněny bez nároku na honorář. Pro každého člena ČGHSP, pobočky České Budějovice je určen jeden výtisk.

